

33. Manzum Siyer Geleneğine Ek: Şîrâzî'nin *Habb'ün-Nebât'ı***Rahman MAZILIGÜNEY²****Kamil Ali GIYNAŞ³**

APA: Mazılıgüney, R. & Gıynaş, K. A. (2024). Manzum Siyer Geleneğine Ek: Şîrâzî'nin *Habb'ün-Nebât'ı*. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (38), 563-576. DOI: 10.29000/rumelide.1439698.

Öz

Siyer, Hz. Muhammed'in (sav) biyografisini ele alan eserlerin ve bilim dalının adıdır. Siyerler dini-didaktik eserler olup manzum ve mensur olarak kaleme alınmıştır. Hz. Muhammed'in (sav) hayatını konu edinen eserler öncelikle Arap edebiyatında "sire" veya "siyer" gibi adlarla ortaya çıkmıştır. Edebiyatımızda ise "siyer" sözcüğü daha çok tercih edilmiştir. 8. yüzyılda İslamiyet'le tanışan, 9-10. yüzyıllarda toplu olarak Müslümanlığı seçmeye başlayan Türkler de edebiyatlarında siyer konusunu çokça işlemişlerdir. Bu eserler, İslamiyet'in öğrenilmesinde ve halklar arasında yayılmasında önemli bir kaynak haline gelmiştir. Makalenin konusu olan Şîrâzî'nin *Habb'ün-Nebât'ı* da 16. yüzyılda kaleme alınmış manzum bir siyerdir. Eser, mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Dönemi Türk dili çalışmalarına, manzum siyer geleneği çalışmalarına katkı sağlayacağı düşüncesiyle ele alınmıştır. Eser hakkında daha önce herhangi bir akademik çalışma yapılmamış olması da Şîrâzî'nin eserinin incelenmesinde bizi teşvik edici olmuştur. Eser Hz. Muhammed'in (sav) hayatını kronolojik bir şekilde ele almaktadır. Hz. Muhammed'in (sav) nurunun yaratılmasından başlanarak ölümüne kadar olan dönem, detaya girmeden sade bir dille anlatılmıştır. Döneminin dil hususiyetlerini üzerinde barındıran eser, klasik Türk edebiyatının mesnevi yazım geleneğine uygun olarak yazılmıştır. Makalenin Türk edebiyatında siyer ve mesnevi konulu çalışmalara önemli bir kaynak olacağı öngörülmektedir. Bu amaçla makalenin giriş kısmında siyer ilminden bahsedilmiş ve Türk edebiyatında yazılan siyerler hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Ayrıca siyerle ilgili yapılan akademik çalışmalardan örnekler verilmiştir. İkinci kısımda eserin detaylı incelemesi yapılmıştır. Makalenin son kısmına eserden transkripsiyonlu metin örnekleri eklenmiştir.

Anahtar kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, siyer, Şîrâzî, Habb'ün-Nebât, mesnevi

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışma, ikinci yazarın danışmanlığında devam eden aynı adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

FİNANSMAN: Bu araştırmaı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %13

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 21.11.2023-**Kabul Tarihi:** 20.02.2024-**Yayın Tarihi:** 21.02.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1439698

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² YL Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD / MA., Karamanoğlu Mehmetbey University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature (Karaman, Türkiye), rahmanmaziliguney@gmail.com, **ORCID ID:** 0009-0001-0875-3045, **ROR ID:** https://ror.org/037vfv096, **ISNI:** 0000 0004 1755 486X, **Crossreff Funder ID:** 501100018717

³ Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Assoc. Prof., Karamanoğlu Mehmetbey University, Faculty of Letters, Department of Turkish Language and Literature (Karaman, Türkiye), kagiyinas@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0001-5872-2899, **ROR ID:** https://ror.org/037vfv096, **ISNI:** 0000 0004 1755 486X, **Crossreff Funder ID:** 501100018717

Supplement to the Verse Sira Tradition: Şîrâzî's *Habb'ün-Nebât*⁴

Abstract

Sira is the name of the works and branch of science dealing with the biography of Muhammad. Siras are religious-didactic works and were written in verse and prose. Hz. Works about the life of Muhammad appeared primarily in Arabic literature with names such as "sira" or "siyer". In our literature, the word "siyer" is more preferred. Turks, who were introduced to Islam in the 8th century and started to convert to Islam en masse in the 9th-10th centuries, also discussed the subject of Sira a lot in their literature. These works have become an important source in learning Islam and spreading it among people. Sirazi's *Habbu'n-Nebât*, which is the subject of the article, is a verse poem written in the 16th century. The work was written in mesnavi verse form. It has been discussed with the idea that it will contribute to the studies of Old Anatolian Turkish and the Turkish language of the Ottoman Period, as well as to the studies of the poetic sira tradition. The fact that no academic study has been done on the work before has encouraged us to examine Sirazi's work. The work is it deals with the life of Muhammad in a chronological manner. In *Habbu'n-Nebât* the period starting from the creation of Muhammad's light until his death is described in simple language without going into detail. *Habbu'n-Nebât*, which has the linguistic characteristics of its period, was written in accordance with the mesnavi writing tradition of Classical Turkish literature. It is anticipated that the article will be an important resource for studies on sira and mesnavi in Turkish literature. For this purpose, in the introduction part of the article, the science of sira was mentioned and brief information was given about the siras written in Turkish literature. Additionally, examples from academic studies on sira are given. In the second part, a detailed introduction of the work is made. Transcribed text examples from the work are added to the last part of the article.

Keywords: Classical Turkish literature, sira, Sirazi, *Habbu'n-Nebât*, Mesnavi

Giriş

İslam peygamberi Hz. Muhammed'le (sav) ilgili birçok edebî tür kaleme alınmıştır. Bu türlerden biri de siyerdir. Siyer, sözlükte "davranış, tavır, hâl, yol, gidişat, hayat hikâyesi" gibi anlamlara gelen sîret (sîre) kelimesinin çoğuludur (Güneş, 2010 : 606) ve Hz. Peygamber'in biyografisini ele alan eserlerin ve bilim dalının adıdır (Yardım, 1998 : 220). "Savaş yeri, savaş ve savaş hikâyeleri" anlamındaki "mağzât" kelimesinin çoğulu olan megâzî Resûl-i Ekrem'in gazve ve seriyelerinin tarihine ve bu konuda yazılan kitaplara isim olmuş; siyer kelimesinin eş anlamlısı hâlinde hem kendi başına hem siyerle birlikte kullanılmıştır (Fayda, 2009: 319).

⁴ **Statement (Thesis/Paper):** This study is derived from a master's thesis with the same title under the supervision of the second author.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 13

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 21.11.2023-Acceptance Date: 20.02.2024-Publication Date: 21.02.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1439698

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

İlk megâzî ve siyer faaliyetleri tâbüin döneminde başlamıştır. Ebû Muhammed Said b. Müseyyeb al Mahzumî (öl. 94/713), Ebû Fadala Ubeydullah b. Kab b. Malik el-Ensârî (öl. 97/715), Ebû Amr Amir b. Sarahil eş-Şa' bî (öl. 103/721) bu sahadaki ilkler arasında zikredilebilir (Ay, 2007: 12).

Türkler, İslamiyet'i kabulleriyle birlikte, ilgilerini yeni dinin kutsal kitabına ve peygamberine yöneltmişlerdir. Öyle ki İslamiyet'i, geniş halk kitlelerine konuştukları dille anlatma zarureti daha ilk yıllarda hissedilmiş; Kur'an'ın Türkçeye çevirileri başta olmak üzere dinî alanda Müslümanlarca bilinmesi zaruri olan her türlü bilgiyi ihtiva eden telif ve tercüme eserler meydana getirilmiştir (Öztürk, 2007: 213). Hz. Peygamber'in hayatı, şemali, ahlaki özellikleri, methi, gazve ve seriyyeleri gibi daha birçok alanla ilgili sayısız eser yazmışlardır. Bu eserlerin birçoğu Arapça ve Farsçadan tercüme olup telif eserler ilerleyen dönemlerde verilmeye başlanmıştır (Tergip, 2010: 15).

Özellikle İslami ilimler ve tarih disiplinlerinde konu olarak kendine yer bulan siyer, edebiyat alanında da kendine geniş bir yer bulmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi ölümünden sonra Hz. Peygamber'e ait en ufak detayları dahi not etmekten geri durmayan sahabeler ve tâbüin, onun örnek hayatını ve yaşayışını sonraki nesillere aktarmak için hem manzum hem de mensur şekilde siyerler kaleme almışlardır.

“Sîrelerde Hz. Peygamber'in doğumu, çocukluğu, Hz. Hatice ile evlenmesi, peygamberlikle görevlendirilmesi, mucizeleri, mi'racı, hicreti ve gazaları ele alınmıştır” (Yeniterzi 1993: 38). Edebiyat tarihimizde bu türe ait ilk eser Erzurumlu Mustafa Darir'in (ö.795/1393'ten sonra) Ebu'l-Hasan Ahmed b. Abdullah el-Bekri'nin *el-Envar ve Miftahhü's-Sürur ve'l-Efkar fi Mevlidi'n-Nebiyi'l-Muhtar* isimli eserinden tercüme ettiği *Siretü'n-Nebi* isimli eseridir. Darir bu eserini 790/1388 yılında tamamlamıştır. Eser mensur olarak yazılmakla birlikte içerisinde manzum parçalar da vardır (Öztürk, 2007: 214).

Türkçede ilk telif siyer olarak ise Veysi'nin *Siyer-i Nebî'si* kabul edilmektedir. Yazıcıoğlu Mehmed'in Muhammediye'si 15. yüzyılda yazılmış, siyer türünde olduğu kabul edilen önemli eserlerden bir diğeridir. 16. yüzyılın başında yazılan, 33 bin beyitten oluşan en hacimli manzum siyer, Amasyalı Münîrî Mehmed Çelebi'nin *Siyer-i Nebî'si*dir. Bu isimler dışında manzum siyer türünde Molla Velî'nin *Manzum Siyer-i Nebî*, Abdurrahman'ın (Muhammed) *Siyerü'n-Nebî*, İbrahim Hanif b. Mehmed Kâzım'ın *Manzum Siyer-i Nebî*, Abdülfettâh Şefkat Efendi el-Bağdâdî'nin *Manzum Siyer-i Nebî*, Abdullah Zahidî'nin *Manzum Siyer-i Nebî*, Abdurrahim b. Hüseyin'in *Manzum Siyer*, Mehmet'in *Manzum Siretü'n-Nebî Tercümesi*, Hafız Mehmed Zühdü Efendi'nin *Nazmu's-Siyer* adlı eserleri sayılabilir (Öztoprak, 2010: 70).

Türk edebiyatında Darir ile başlayan siyer yazma geleneği, tercüme eserlerden telif eserlere dönüşmüş, manzum ve mensur birçok siyer kaleme alınmıştır. Siyer konusunda makalede ele alınan Şîrâzî'nin *Habbü'n-Nebât* adlı eseri de 16. asırda yazılmış bir manzum siyerdir.

Eserin Tanıtılması

1. Müellifi

Eserin müellifi Şîrâzî'dir. Müellifin hayatı ve eserleri hakkında uzunca bir araştırma yapılmıştır. Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Milli Kütüphane Yazma Eserler Koleksiyonu e-arşivi, Kültür Turizm Bakanlığı e-Kitap arşivi, e-kütüphaneler ve YÖKTEZ temel alınarak yaptığımız bu araştırmalarda Şîrâzî mahlash birçok yazar, şair, mutasavvif, müderris, devlet adamı, din âlimi, hattat, matematikçi, tarihçi, hekim tespit edilmiştir. Bunlardan

bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz: Şeyh Elvân-ı Şîrâzî (15.yüzyıl sonları, şeyh), Muzaffereddin Şîrâzî (16.yüzyıl, müderris, âlim), Şîrazî (Yüzyılı Belî Değil, Şair-Âşık), Şîrazî-Zuhûrî (16.yüzyıl, Şair)

Tespit edilen bu kişiler; doğum-ölüm tarihleri, meslekleri, yazdıkları eserler, yaşadıkları yerler gibi esaslar dikkate alınarak incelenmiştir. İnceleme sonunda Şîrâzî mahlaslı bu kişilerin *Habb'ün-Nebât*'ın yazarı olmadığı belirlenmiştir. Bu tarama yapılırken sadece Şîrâzî mahlaslı şairler taranmamış, eser adı ile de araştırmalar yapılmıştır. *Habb'ün - Nebât - Habb'ün-Nebât - Habbün-Nebât - Habb-ı Nebât - Habb u Nebât* gibi farklı isim varyantlarıyla araştırma yapılmıştır. Ancak *Habb'ün-Nebât* adlı esere ait de herhangi bir bilgi bulunamamıştır.

Sonuç olarak şu an için Şîrâzî'ye ait bilgiler eserinden yola çıkarak şöyle sıralanabilir: 16. yüzyılın ilk çeyreğinde hayattadır, *Habb'ün-Nebât* adlı mesnevinin müellifidir, dinî ilimleri haizdir, mahlasına nispetle Şîrazlıdır.

2. Adı ve Yazılış Sebebi

Habb'ün-Nebât, Arapça “habb” ve “nebât” kelimelerinden müteşekkil bir terkip olup habb; tane, tahıl tanesi, tohum, çekirdek (Develioğlu, 2017 : 348) nebât; bitki (Develioğlu, 2017 : 953) manasına gelmektedir. Eserin adının bitki tohumu, bitki çekirdeği anlamına geldiği söylenebilir. Şîrâzî'nin, eserine verdiği bu isim 49. beyitte şu şekilde zikredilir:

Bu kitâbuñ adıdur Habb'ün-Nebât / Cisme cân bağışlar u câna hayât (b.49)

Beytin ikinci dizesinden yola çıkarak Şîrâzî'nin eserine bu ismi vermesinin sebebi, Hz. Peygamber'in hayatı hakkında bilgi sahibi olmanın insanlara yeni bir doğuş sağlayacağı fikridir. Şair; bitkilerin tohumdan çıkması, yeşermesi gibi bu eserin de insanlara hayat olacağını bildirir.

Eserin ismi M2 nüshasında iki kez zikredilmiştir. M1 nüshadan farklı olarak Habb-ı Nebât şeklinde Farsça terkiplerle yazılmıştır. Eserin ismi M2 nüshada şu şekilde zikredilir:

Bu kitâbuñ adıdur Habb-ı Nebât / Cisme cân bağışlar u câna hayât (b. 49)

Eserin ismi M2 nüshasının son beytinde 49. beytin farklı bir şekilde söylenişi ile tekrar edilmiştir:

Bu kitâbuñ adıdur Habb-ı Nebât / Cân bağışlar cisme vü câna hayât (b.2766)

Mesnevilerde sebep-i telif bölümünün yazarın sosyal hayatını, yaşadığı dönemi anlamak için önemli bir kaynak olduğu muhakkaktır. Mesnevilerde bu bölümün yazılması, oluşturulması, başlıklandırılması, mesnevinin tam olarak neresinde yazılacağı gibi hususlar yüzyıllar boyunca yazılan binlerce mesnevide farklı uygulamalar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Mesnevilerin sebep-i telif bölümünün ayrı bir başlık altında detaylı bir şekilde yazıldığı örnekleri olduğu gibi bu bölümün hiç olmadığı ya da birkaç beyitle iktifa edilerek yazıldığı örnekleri de vardır. Şairin bu bölümü ayrı bir başlık altında yazdığı gibi diğer başlıklar içinde zikrettiği de olmuştur. İncelemeye konu olan *Habb'ün-Nebât*'ta da müstakil bir sebep-i telif bölümü yoktur.

3. Yazılış Tarihi

Eserin tespit edilebilen iki nüshası bulunmaktadır. Eserin yazım tarihleri iki nüshada da farklıdır. 06 Mil Yz A 9904 arşiv numaralı M1 nüshasında eserin yazılış tarihi son beyitte şu şekilde belirtilmiştir:

Çün tokuz yüz otuz üçde bu kitâb / Oldı ğatm Allâhu a'lem bi's-şavâb (b. 2765)

Görüldüğü üzere Şîrâzî eserini H. 933'te (1527) yazdığını, mesnevinin son kısmında belirtmektedir. Eserin müstensihî, tahrir kaydında eseri "Fî-tâb' sene sittin ü tis'a mi'e fi-hicretin'n-nübüvveti şallallâhu 'aleyhi ve sellem" ifadesiyle H. 960 (1552) senesinde tamamladığını ifade etmektedir.

Eserin 06 Mil Yz A 3645 arşiv numaralı M2 nüshasında ise eserin yazım tarihi dört yıllık bir farkla verilmiştir:

Tokuz yüz otuz yidide bu kitâb / Oldı ğatm Allâhu a'lem bi's-şavâb (b. 2765)

Nüshada eserin H. 937'de (1531) yazıldığı belirtilmiştir. M2 nüshasında eserin müstensihî tahrir kaydında eseri "Tahrîr fi-şehr-i rebî'î'l-âhîr fi-13 m. (Muharrem) şühûri sene 'işrin ve elf (1020)" ifadesiyle H. 1020 (1611) yılının 13 Muharrem'inde tamamladığını belirtmektedir.

Bu bilgilerden yola çıkarak eserin en erken H. 933 (1527) yılında yazıldığı sonucuna ulaşılabilir.

4. Vezni

Habbü'n-Nebât, Türkçe mesnevilerde en çok benimsenen ve kullanılan (Kartal, 2018: 96) aruzun remel bahri'nin Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _) kalıbıyla nazmedilmiştir. Eserde na' tlar da dâhil olmak üzere yalnızca bu kalıp kullanılmıştır.

5. Beyit Sayısı

Habbü'n-Nebât, 2766 beyitten müteşekkildir. Eser, giriş bölümü ve 9 meclisten oluşmaktadır. Eserde toplam 8 na' t vardır. Bu na' tlar toplamda 48 beyittir. M1 nüsha, başlangıç ve bitiş kısımları dikkate alındığında ve konu bütünlüğü açısından bakıldığında tam ve eksiksizdir. M2 nüshasında 99 beyit maddi hasara uğramıştır, eksiktir. Eksik beyitler şunlardır: M2 nüshanın baş kısmından ilk 3 sayfası (1b-2a-2b varaklar: toplam 38 beyit) ve 965-1025 arası beyitler (34 a-36a varaklar: toplam 61 beyit).

6. Nazım Şekli ve Türü

Makaleye konu olan *Habbü'n-Nebât*, Hz. Muhammed'in (sav) hayatını, mucizelerini, mahiyetini, şahsiyetini öğretmek için mesnevi nazım şekliyle yazılmış manzum bir siyerdur. Eserin muhtevası; Hz. Muhammed'in (sav) nurunun yaratılmasından, ölümüne kadar olan dönemdir.

7. Dil ve Anlatım Özellikleri

Habbü'n-Nebât'ın dil özelliklerini tespit edebilmek için evvela dönem olarak Türkçenin hangi devresine dâhil olduğunu ortaya koymak gerekmektedir.

Yazıldığı tarihin H. 933 (1527) olması itibarıyla *Habbü'n-Nebât*, bir geçiş dönemi eseri olarak kabul edilmelidir. Çünkü Eski Anadolu Türkçesinin (13-15. yüzyıl) yerini Osmanlı Türkçesine (16-20. yüzyıl) bırakmaya başladığı bir dönemde yazılmıştır. Bu nedenle eserde, Eski Anadolu Türkçesine ait dil özellikleri yaygın biçimde görülmektedir. Eserde Eski Anadolu Türkçesi özelliği gösteren bazı arkaik sözcükler ve kullanıldığı beyitler şunlardır. Toylamak (b. 122), andağı (b. 159), kiçi (b. 217), ton giydi (b. 2169), bigi (b. 233-421-432), men (b. 396-1351-1684-2736), maña (b. 251-261-12556-2659-2671), munca (b. 99-444-621-2486)

Habb'ün-Nebât'ın dönem olarak Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini taşıması, eserde Türkçe söz varlığına ait bazı arkaik kelimelerin varlığı, eserin dil bakımından değerini artırmıştır. Bu nedenle eserin dil açısından incelenmesi önem arz etmektedir.

Şîrâzî, eserinden anlaşılacağı üzere Türkçeye hâkim bir şairdir. Eserinde Arapça ve Farsçadan geçmiş çok sayıda kelime olsa da *Habb'ün-Nebât* Türkçe söyleyiş açısından başarılıdır. Abartılı söz sanatlarından, gösterişten uzak, sade bir Türkçeyle yazılmıştır.

Habb'ün-Nebât, manzum bir siyerdir. Eser, dinî-ahlâkî ve didaktik bir mahiyette olduğundan halka hitap eden bir üslup kullanılması gerekliliği de göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla sade ve anlaşılır bir dille yazılması çok tabiidir. Mesnevinin giriş kısmında, besmele, tevhid, münacat, na't bölümlerinde üslubun ağırlaştığı, Arapça ve Farsçadan geçmiş çok sayıda kelime kullanıldığı görülür. Ancak eserin asıl konunun anlatıldığı bölümlerinde dil sadedir.

M1 nüshası, harekesiz nesih yazı ile yazılmıştır. İlk 52 beyit harekeli, sonrasındakiler harekesiz olarak yazılmıştır. Nüshada ayetler harekelidir. Ayrıca birkaç kelimenin de harekeli yazıldığı görülmektedir. M2 nüshasının ise tamamı harekeli olarak yazılmıştır.

Şîrâzî'nin yer yer sohbet üslubuyla olayları kahramanların ağzından anlattığı, okuyucuya öğüt vermeyi hedeflediği bölümler vardır. Bu bölümlerde "eydür-eyitdüm, didüm-didi" şeklinde diyaloglar görülür. Bu bölümlerde akıcı ve sürükleyici bir anlatım kendini gösterir.

Sonuç olarak *Habb'ün-Nebât* dinî-ahlaki nitelikli bir eserdir. Yer yer dili ağırlaşırsa da genel itibarıyla halkın kolay anlayacağı sade bir dille yazılmıştır. 16. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlı Türkçesinin bir arada kullanıldığı bir dönem olup her iki döneme ait özellikler eserde mevcuttur.

8. Muhteva Özellikleri

Habb'ün-Nebât; Hz. Peygamber'in hayatını, şahsiyetini öğretmek için yer yer sanatlı da olsa genel itibarıyla sade bir üslupla, mesnevi nazım şekliyle yazılmış manzum bir siyerdir. Eserin muhtevası, kronolojik bir sıra ile tahkiyeli bir üslupla Hz. Muhammed'in (sav) yaratılması, doğumu, sütanneye verilmesi, gençlik dönemi, kendisine peygamberlik görevinin verilmesi, tebliğ süreci ve ölümüne kadar olan dönemdir. Eser; giriş, konunun işlendiği bölüm ve hatimeden oluşur. Asıl konunun işlendiği bölüm dokuz meclisten oluşmuştur. Aşağıda eserin bölümleri ve içerikleri verilmiştir.

8.1. Giriş bölümü

Eserin giriş bölümü, kırk dokuz beyit ve bir na'ttan oluşmaktadır. Na't, yedi beyittir. Eserin giriş bölümünün tertibine bakıldığında İslami geleneğe uygun olarak besmele ile başlandığı görülmektedir.

İsm-i Allâh ism-i â' zamdır tamâm / Hâyy u Qayyûm u Vedûd u lâ-yenâm (b. 1)

İsm-i Allâh oldu-ğün ism-i zât / Mündericdür anda esmâ vü şifât (b. 2)

Ancak daha sonraki beyitlerde tahmid, tevhid, münacat bölümlerinin iç içe girdiği görülmektedir. Müstakil olarak tahmid, tevhid, münacat bölümleri bulunmamakla birlikte 26. beyte kadar Allah esma ve sıfatlarıyla övülmüştür:

Mişli yok mânendi yok Hâyy u ' Alim / Zâtı bigidür şifâtları qadim (b. 6)

Ol münezzeh cismi cismânî degül / Ol müberrâ rûhî rûhânî degül (b. 7)

49. beyitte eserin adı zikredilir. Eserin adı bitki tohumu, çekirdeği anlamına gelen *Habbü'n-Nebât*'tır. Eserin ismi, M2 nüshada *Habb-ı Nebât* şeklinde geçmektedir. Şîrâzî, bitkilerin tohumdan çıkması, yeşermesi gibi bu eserin de insanlara hayat olacağını bildirir. Bu vecihle 49. beyte eserin sebep-i telif beyti denilebilir:

Bu kıtâbuñ âdîdır Habbü'n-Nebât / Cisme cân bağışlar u câna hayât (b. 49)

Daha sonra yedi beyitlik bir na't vardır. Na'tın bitiminden sonra esas konunun işlendiği bölüme geçilmiştir. Eserde toplamda sekiz na't bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi giriş altı tanesi asıl konunun işlendiği bölümdedir. 56. beyitte şairin mahlası ilk kez zikredilmektedir:

İşbu ma'nî şüreti Şîrâzî'ye / Külli anuñ luğf u ihsânîdur (b. 56)

Özetle, eser klasik mesnevi tertip özellikleri yönünden besmele ile başlamıştır. Tevhid, tahmid ve münacat bölümleri iç içe geçmiştir. Müstakil olarak bir na't bölümü vardır. Okunulan kısımda, miraç ve din ulularına övgü bölümleri yoktur.

Klasik mesnevilerde sıklıkla karşılaşılan mi'rac, mu'cizat, din ulularına övgü, medh-i çihar-yâr-i güzîn bölümleri müstakil olarak bulunmamaktadır. Ancak asıl konunun işlendiği bölümde mi'rac hadisesi ve Hz. Muhammed'in (sav) mucizeleri birer başlık halinde uzunca anlatılmıştır. Ayrıca Hz. Muhammed'in (sav) âl-i beyti, ashab-ı kirâm, sahabeler, peygamber eşleri ve özellikle dört halife sıklıkla farklı bölümlerde övülmüş ve yüceltilmiştir.

8.2. Asıl Konunun İşlendiği Bölüm

Na'ttan sonra konunun işlendiği asıl bölüm başlamaktadır. Toplam dokuz meclisten oluşan eserin meclisleri ve içerikleri şu şekildedir:

1. Meclis (57-333. Beyitler): Meclis, 277 beyitten oluşmaktadır. Şîrâzî, mesnevinin asıl konusunun işlendiği bölüme Hz. Muhammed'in (sav) nurunun yaratılmasıyla başlamıştır. Birinci mecliste Hz. Muhammed'in (sav) nurunun yaratılması, diğer âlemlerde bulunan varlıkların onun nurunu fark etmesi ve hayretler içinde kalmaları anlatılmaktadır. Şair, bunu anlatırken diğer meclislerde de sık sık başvurduğu tahkiye üslubuna başvurmuştur. Birinci meclis şu şekilde başlamaktadır:

Evvel-i meclis nedür mevlüd-ı nûr / Kim anıñdur evvel ü âhîr zühûr (b. 2765)

2. Meclis (334-522. Beyitler): Meclis, 189 beyitten oluşmaktadır. Bu kısımda Hz. Muhammed'in (sav) uzuvlarının her birinin bir kemale mazhar olduğu, Kur'an'da Hz. Muhammed'in (sav) endamının, vücut azalarının, siretinin ve suretinin, isimlerinin zikredildiği anlatılır. Meclisin uzunca bir kısmı Hz. Peygamber'in isimleriyle ilgilidir. Şair, Allah'ın Hz. Peygamber'i doksan dokuz isimle övdüğünü belirtip bu isimleri şiirsel bir ifadeyle anlatır. Şair, ikinci meclise şu beyitle başlamaktadır:

Ey dil ü cân hem-demi dîn münisi / Şevk-ile dinle ikinci meclisi (b.334)

3. Meclis (523-788. Beyitler): Meclis, 266 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed'in (sav) sütanneye verilmesi, sütanesi yanında geçirdiği sürede gerçekleşen olaylar, kalbinin çıkarılarak temizlenmesi, öldürülmek istenmesi, diğer mucizeler, annesinin vefatı, Abdulmuttalip'in onu Ebu

Talip'e emanet etmesi anlatılmaktadır. Meclis, üçüncü meclisin başladığını haber veren bir beyitle başlamaktadır:

Çün üçüncü meclise kıldık şurû' / Çün anadan toğdı ol aşıl furû' (b.523)

4. Meclis (789-930. Beyitler): Meclis, 142 beyitten oluşmaktadır. Bu mecliste Hz. Peygamber'in mucizelerinin geçmiş peygamberlerin mucizelerinden daha üstün olduğundan bahsedilmektedir. Meclis, şu şekilde bir giriş beytiyle başlamaktadır:

Feth idelüm yine bir dürlü varak / Bu varakdan zâhir ola luţf-ı Hağ (b.789)

5. Meclis (931-1183. Beyitler): Meclis, 253 beyitten oluşmaktadır. Mecliste Hz. Peygamber'in ticaret için on iki yaşında amcası Ebu Talip'le Şam'a gitmesi, Rahip Bahira'nın kendisindeki peygamberlik işaretlerini görmesi, yirmi beş yaşında Hz. Hatice ile evlenmesi, kırk yaşında peygamberliğin gelmesi ve Mekke halkının İslam'a daveti anlatılmaktadır. Meclis, şu beyitle başlamıştır:

Diñlegil beşinci meclis kışşâsın / Kim gidere cân u gönül ğuşşâsın (b.931)

6. Meclis (1184-1530. Beyitler): Miraç hadisesinin anlatıldığı altıncı meclis, 347 beyitten oluşmaktadır. Meclis'in giriş beyti şöyledir:

Ey kadem uran şerî' at ħavline / Güş ur altıncı meclis ħavline (b.1184)

7. Meclis (1531-1796. Beyitler): Yedinci meclis, 266 beyitten oluşmaktadır. Altıncı meclisin devamıdır. Bu bölümde miraç hadisesi ayrıntılı biçimde anlatılmaktadır. Meclis, Hz. Muhammed'in (sav) yedinci göğe ve Sidretü'l-Münteha'ya çıktığını haber veren şu beyitle başlamaktadır:

Çün yedinci göge geçdi Muştafâ / Sidre'ye irdi kim oldur müntehâ (b.1531)

8. Meclis (1797-2143. Beyitler): Meclis, 347 beyitten oluşmaktadır. Mecliste Hz. Muhammed'in (sav) amcasının vefatıyla birlikte korumasız kalması, ona inananlara gördükleri zulümden dolayı hicretin emredilmesi, hicret esnasında yaşadığı mucizeler anlatılmaktadır. Meclis, şu beyitle başlamaktadır:

Sekizinci meclisün gel cem' ine / Cânı kıl pervâne anuñ şem' ine (b.1797)

9. Meclis (2144-2763. Beyitler): Meclis, 620 beyitten oluşmaktadır. Sekizinci meclisin devamı niteliğindedir. Hz. Peygamber'in hicreti tamamlayıp Medine'ye girişiyle başlar. Mekke'nin fethi bir beyitle haber verildikten sonra, veda haccı ve veda hutbesi anlatılır. Uzunca bir kısımda peygamberin vefatı, kefenlenmesi, defni, vefatından sonra sahabelerinin üzüntüsü ve yaşanan kargaşalar anlatılır. Daha sonra şair, ayrı bir başlıkta Muaz Bin Cebel'in Hz. Peygamber'in vefatından sonra yaşadıklarını anlatır. Meclisin son kısmında ise dört halife döneminden kısaca bahsedilir. Şair, sonuncu meclise şu beyitlerle giriş yapmaktadır:

Çün Medine mehbîţ-ı envârdur / Buğ' alarda menzil-i muĥtârdur (b.2144)

8.3. Bitiş Bölümü

Eserin bitiş bölümü, M1 nüshasında 90b'dedir. Bir beyitten oluşmaktadır. Bitiş bölümünü belirten ayrı bir başlık yoktur. Bitiş bölümünde şair, eserini Allah'ın inayetiyle hicri 933'te (1527) tamamladığını belirtmiştir:

Çün toköz yüz otuz üçde bu kitâb / Oldı hâtm Allâhu a'lem bi's-şavâb

M1 nüshasında, M2 nüshasından farklı olarak müstensih Mehmed Zârî Şîrvânî hatimede ismini zikretmiştir. İstinsah tarihi olarak da H. 960 (1552) notunu düşmüştür. Eserin tamamlandığı yer olarak bugün İran sınırlarında bulunan Kirman Eyaleti'nin Sincan karyesi belirtilmiştir. Bu nüshada "Temmetü'l-Kitâb" bitiş yazısı beyit düzeninde mesnevinin geri kalan kısmıyla uyumlu ve bitişik olarak yazılmıştır:

Temmetü'l-Kitâb bi-'avnillâhi'l-Melikü'l-Vehhâb 'alâ yed-i aḥkaru'l-ibâd u turabü'l-aqdâmi'l-ümme
Mehmed Zârî Şîrvânî fi-vilayet-i Kirmân maḥşûşu-leh karye-i Sincân gafera'llâhu zünûbe velivâlideyhi ve
aḥsene ileyhim fi-tâb' sene Sittin ü tis'a mie (960) fi-hicretin'n-nübüvveti şalla'llâhu aleyhi ve sellem.

M2 nüshasında ise bitiş bölümü 114a'dadır. Bitiş bölümünü belirten bir başlık yoktur. İki beyitten oluşmaktadır. Bitiş bölümünde şair, eseri Allah'ın inayetiyle hicri 937'de tamamladığını söylemektedir. M1 nüshasından farklı olarak bu nüshada kitabın ismi son beyitte tekrar edilmiştir. Bu beyit, 49. beytin aynısıdır:

Toköz yüz otuz yidide bu kitâb / Oldı hâtm Allâhu a'lem bi's-şavâb
Bu kitâbuñ âdîdır Ḥabbü'n-Nebât / Cân bağışlar cisme vü câna ḥayât

M2 nüshada "Temmetü'l-Kitâb" bitiş yazısı beyit düzeninden ayrı olarak yazılmıştır. Nüshanın istinsah kaydı şu şekildedir:

Temmete'l-Kitâb bi-'avnillâhi'l-Melikü'l-Vehhâb mine'l-hicreti'n-nübüvveti efzali'l-tahiyyati ve's-şalavâtü ve's-selâm 'ale'n-nebiyyine Muḥammedin şallallâhu a'leyhi ve 'alâ âlihi ve aḥbâbihi ecma'in vesellem teslîmâ. Et-tahrîru dest-i Muḥammed yazan-içün Fâtiḥa okuyana yüz rahmet. Tahrîr fi-şehr-i rebî'i'l-aḥir fi-13 Muḥarrem şuhuri sene es-şubḥ 'işrîn ve elfin (1020)

9. Nüshaları

Esere ait tespit edilebilen iki nüsha bulunmaktadır: 1. Ankara Millî Kütüphaneden temin edilen, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu "06 Mil Yz A 9904" arşiv numaralı yazma nüsha; bu nüsha makalede "M1 nüsha" olarak adlandırılmıştır. 2. Ankara Millî Kütüphaneden temin edilen, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu "06 Mil Yz A 3645" arşiv numaralı yazma nüsha; bu nüsha makalede "M2 nüsha" olarak adlandırılmıştır. Bu nüshalar müstensih nüshası olup müellif nüshası elde değildir.

9.1. Nüsha Künyeleri

9.1.1. M1 nüsha: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu (06 Mil Yz A 9904)

Demirbaş /DVD No: 2116

Yazar: Şîrâzî

Eser Adı: *Habbü'n-Nebât*

Eserin Yazım Tarihi: H. 933 (1527)

Müstensih: Mehmed Zârî Şirvanî

İstinsah Tarihi: H. 960 (1552)

İstinsah Yeri: İran'ın Kirman Vilayeti Sincan karyesi

Satır Sayısı: 16 (Yazma nüshanın ilk 9 varaklık kısmında 13 satır kullanılmıştır.)

Yaprak Sayısı: 1b-90b

Ölçüleri: 200x115-145x100 mm.

Yazı Türü: Nesih

Kağıt Türü: Krem rengi yıldız filigranlı

Baş: İsm-i Allâh ism-i a'zamdır tamam / Hayy u Kayyûm u Vedüd u lâ-yenâm

Sonu: Çün doğuz yüz otuz üçde bu kitab / Oldı hatm Allâhu 'alem bi's-şavâb

Genel Notlar: Sırtı ve sertabı kahverengi meşin, üzeri aşınmış ebru kâğıt kaplı mukavva cilt. Bu Türkçe manzum eserin H. 933 (1526-27) yılında tamamlandığı hatimede yazılıdır.

9.1.2 M2 nüsha: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu (06 Mil Yz A 3645)

Demirbaş /DVD No: 197

Yazar: Şîrâzî

Eser Adı: *Habb-i Nebât*

Müstensih: Belirtilmemiş

İstinsah Tarihi: H. 1020 (1611)

İstinsah Yeri: Belirtilmemiş

Satır Sayısı: 13

Yaprak Sayısı: 2a-114a

Ölçüleri: 200x140 - 160x100 mm.

Yazı Türü: Harekeli nesih

Kağıt Türü: Suyolu filigranlı

Başı: Oldı mevlüdi bularuñ nârdan / Haıttı bütten oldı hem zünnârdan

Sonu: Bu kitâbuñ adıdur Habb-ı Nebât / Cân bağışlar cisme vü câna hayât

10. Metinden örnek sayfalar

Örnek metinler; metnin giriş bölümü, asıl konunun işlendiği bölüm ve bitiş bölümlerinden alınmıştır. Asıl konunun işlendiği bölümde bulunan 9 meclisten her bir meclisin ilk iki beyti örnek olarak alınmıştır. Eserde bulunan sekiz na' ttan ilki örnek olarak alınmıştır.

Hâzâ Kitâb-ı Habbü'n-Nebât

‘Aleyhi Tevekkeli ve İ'timâdî Bismi'llâhi'r-raĥmâni'r-raĥîm⁵

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

İsm-i Allâh ism-i a'zamdır tamâm

Ĥayy u Ĥayyüm u Vedüd u lâ-yenâm

İsm-i Allâh olduĥ-içün ism-i zât

Mündericdür anda esmâ ü şifât (b.1-2)

Bu kitâbuñ âdidur Habbü'n-Nebât

Cisme cân bağışlar u câna hayât (b.49)

Der-Na't-ı Muĥammed Muştafâ 'Aleyhi's- Şalavâtü ve's-selâm⁶

Ol Muĥammed kim cihânuñ cânıdur

Bil ki cümle cânlaruñ cânânıdur

Ol Muĥammed'dür kim anuñ dergehi

Ĥudsilerüñ ravza-yı rığvânıdur

Gevheridür ol ĥaĥîkat baĥrinüñ

Ol Muĥammed kim muĥabbet kânıdur

Ol Muĥammed'dür ki 'arş [u] ferş anıñ

Cümle cevlangâĥ ü meydânıdur

Ol Muĥammed'dür ki 'arş uçmaĥınuñ

Gülşeninde bülbül-i rabbânıdur

⁵ M2 nüshanın baş kısmından ilk 3 sayfası (1b-2a-2b varaklar: toplam 38 beyit) eksiktir.

⁶ Eserin ilk na' tıdır. Toplamda 8 na' t bulunmaktadır.

Ol Muḥammed'dür ki İslâm ehlinüñ
Cân u dilden dîni vü imânıdur

İşbu ma'nî şüreti Şîrâzî'ye
Küllî anuñ luṭf u iḥsânıdur (b. 50-56)

Meclis-i Evvel Der-Mevlûd-ı Nûr-ı Hazret-i Resûl Şallallâhu 'Aleyhi Vesellem ve 'Alâ-Âlihi

Evvel-i meclis nedür mevlûd-ı nûr
Kim anıñdur evvel ü âḫir zuhûr

Çünkü Ḥaḳ yaratdı bir rüşen güher
'Ayn-ı mihrinden aña kıldı nazar (b. 57-58)

Ey dîl ü cân hem-demi dîn mûnisi
Şevḳ-ile dinle ikinci meclisi

Qırq peygamberce vâ-ıdı kuvveti
Aña göründi 'ulüvv-i himmeti (b. 334-335)

Çün üçüncü meclise kıldıḳ şurû'
Çün anadan toḡdı ol aşıl furû'

Ol müfessirler şehri-i 'amm-i Resûl
Kân-ı ma'nî ma'den-i 'ilm-i uşûl (b. 523-524)

Feth idelüm yine bir dürlü varaḳ
Bu varaḳdan zâhir ola luṭf-ı Ḥaḳ

Güş ur dördüncü meclis fethine
Muştafâ'nuñ mu'cizât u medḫine (b. 789-790)

Diñlegil bişinci meclis kışşâsın
Kim gidere cân u göñül guşşâsın

Ehl-i Mekke bir yıl içinde meger
Bir kış u bir yaz iderlerdi sefer (b. 931-932)

Ey ḳadem uran şeri' at ḫavline
Güş ur altıncı meclis ḳavline

Muştafâ Mi' râcını eyler ' ayân
Vâkı' olan hâletin eyler beyân (b. 1184-1185)

Çün yedinci göge geçdi Muştafâ
Sidre'ye irdi kim oldur münteha

Cebrâil anda iletirdi ol şehî
Ondadur a' mâl halkınuñ müntehi (b. 1531-1532)

Sekizinci Meclisüñ gel cem' ine
Cânı kıl pervâne anuñ şem' ine

Ta Ebü Tâlib dirdi Mekke' de
Kimse el uzatmaz idi Aħmed'e (b. 1797-1798)

Çün Medîne mehbıı-ı envârdur
Buğ' alarda menzil-i muħtârdur

Eyledi aña teveccüh Muştafâ
Ol Resül-i müctebâ vü murtażâ (b. 2144-2145)

Pes hilâfet oldı otuz yıl tamâm
Kıldı andan soñra beglik hâş u ' amm

Çün toķuz yüz otuz üçde bu kitâb
Oldı hıatm Allâhu a' lem bi'ş-şavâb (b. 2764-2765)

Sonuç

Hız. Peygamberin “Size iki şey bıraktım ki onlara sarıldığınız sürece sapıtmazsınız: Allah'ın kitabı ve Peygamber'inin sünneti”⁷ hadisi, Hız. Muhammed'in (sav) hayatının ve sünnetinin öğrenilmesinin ne kadar kıymetli olduğunu apaçık göstermektedir. Bu şuurla yüzyıllar boyunca edebiyatımızda onun hayatı, ahlakı manzum ve mensur eserlerde yer bulmuştur. Bulmaya da devam etmektedir. Biz de çalışmamızda Şirâzî'ye ait 16. yüzyıl eserlerinden mesnevi nazım şekliyle yazılmış manzum bir siyer olan *Habb'ün-Nebât'*ın iki ayrı mestensih nüshalarını inceledik

Eser incelemesi yapılırken müellifi, eserin adı, yazılış tarihi, nüshaları, nazım şekli, nazım türü, muhteva özellikleri, meclis içerikleri, vezni, dil ve anlatım özellikleri gibi hususlar dikkate alınmıştır. Eser incelendiğinde şekil olarak klasik mesnevi tertip özelliklerine uygun olarak yazıldığı tespit edilmiştir. 2766 beyitten oluşmaktadır. Eserin ismi, 49. beyitte; şairin mahlası ilk kez 56. beyitte geçmektedir. Eserin tespit edilen 2 nüshası bulunmaktadır. Yazarı hakkında kaynaklarda tespit edebildiğimiz bir bilgi bulunmamaktadır. Eser, muhteva bakımından, dinî – didaktik özellik göstermektedir. Kronolojik bir sıra

⁷ Mâlik, Kader 3, II. 899.

ile Hz. Muhammed'in (sav) nurunun yaratılması, doğumu, sütanneye verilmesi, gençlik dönemi, kendisine peygamberlik görevinin verilmesi ve ölümüne kadar olan dönemi anlatmaktadır. Dili genel olarak sade ve anlaşılırdır. 16. yüzyıl dil özelliklerini barındıran metin, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi özelliklerini barındırmaktadır.

Habbü'n-nebât hakkında daha önce akademik bir çalışma yapılmamıştır. Bu makale eserle ilgili yapılan ilk akademik çalışmadır. Eserle ilgili elde edilen bulgular daha sonra yapılacak akademik çalışmalara kaynaklık edecektir. Sonuç olarak, bu makalenin klasik Türk edebiyatı alanında mesnevi ve manzum siyer çalışmalarına, 16. yüzyıl Türk dili araştırmalarına katkı sağlayacağını, kaynaklık edeceğini düşünüyoruz.

Kaynakça

- Ay, Ü. (2007). *Müniri'nin manzum siyer-i nebi'si Cilt.1 (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Devellioğlu, F. (2017). *Osmanlıca –Türkçe ansiklopedik lügat*, 33. Baskı, Ankara : Aydın Kitabevi
- Fayda, M. (2009). *Siyer ve megâzî*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi, (Cilt. 37, ss. 319-324.)
- Güneş, K. (2010). *Arapça-Türkçe sözlük*. İstanbul: Mektep Yayınları.
- Kartal, A. (2001). Türkçe mesnevîlerin tertip özellikleri, *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 69-119.
- Kartal, A. (2018). *Doğunun uzun hikâyesi*, 3. Baskı İstanbul: Doğu kütüphanesi yayınları.
- Çağbayır, Y. (2007). Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötüken Türkçe Sözlük, İstanbul: Ötüken Neşriyat, (Cilt. 5, ss. 5744)
- Öztoprak, N. (2010). Türk edebiyatında manzum siyerler, *Bir Kutlu Doğum Şaheseri Mevlid ve Süleyman Çelebi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- Öztürk, A. (2007). *Türk edebiyatında manzum siyerler*, Hz. Muhammed (sav) ve Evrensel Mesajı Sempozyumu, (Cilt 1, ss. 213-216.) Çorum,
- Tergip, A. (2010). *Siyer yazıcılığı ve Türklerin siyer ilmine katkıları*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, (Cilt .3, ss. 15).
- Yardım, A. (1998). *Hz. Peygamber'i anlatan ilim dalları ve şemâil nev'i*, Diyanet Dergisi, Peygamberimiz (sav) Özel Sayısı, (Cilt. 25, Sayı: 4, ss. 213-220.)
- Yeniterzi, E. (1993). *Divan Şiirinde Na't*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.